

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра методів соціологічних досліджень

ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

_____ 2021 р

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Методологія та методи соціологічного дослідження

рівень вищої освіти – науково-освітній (третій)
галузь знань – 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальність – 054 «Соціологія»
факультет – соціологічний

2021 / 2022 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету. Протокол № 10, від 30. 08. 2021 р.

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Кізілов Олександр Іванович, завідувач кафедри методів соціологічних досліджень соціологічного факультету;

Програму схвалено на засіданні кафедри методів соціологічних досліджень
Протокол № 7 від 27. 08. 2021 р.

Завідувач кафедри методів
соціологічних досліджень _____

Олександр Кізілов

Програму погоджено з гарантом освітньої (професійної/наукової) програми
Соціологія

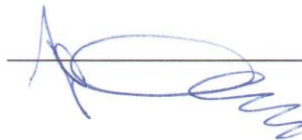
Гарант освітньої програми
«Соціологія» _____

Віль Бакіров

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету.
Протокол № 1 від 27. 08. 2021 р.

Голова методичної комісії _____

Юлія Сорока

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни "Методологія та методи соціологічного дослідження" складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки докторів філософії спеціальності 054 «Соціологія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є вдосконалення знань, вмінь та навичок в сфері опанування методологією та методами соціологічного дослідження.

Міждисциплінарні зв'язки: математика, соціологія, психологія, філософія.

Програма навчальної дисципліни складається з 7 тем.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1 Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни "Методологія та методи соціологічного дослідження" є поглиблене засвоєння студентами понять та принципів методології соціологічного дослідження.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є поглиблене засвоєння методів кількісного та якісного соціологічного дослідження.

1.3. Кількість кредитів - 4

1.4. Загальна кількість годин - 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-й
Семестр	
2-й	-й
Лекції	
10 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
14 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
96 год.	год.
Індивідуальні завдання	
год.	

Консультації проводяться за допомогою платформи для онлайн-спілкування Zoom.

1.6. Заплановані результати навчання

Курс сприятиме формуванню наступних загальних компетентностей:

ЗК01	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
ЗК02	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел

У результаті вивчення навчальної дисципліни повинні бути сформовані наступні фахові компетентності:

ФК01	Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у соціології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з соціології та суміжних галузей.
ФК02	Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами, глибоке розуміння англійських наукових текстів за напрямом досліджень.
ФК03	Здатність застосовувати сучасні інформаційні технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та навчальній діяльності.
ФК05	Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері соціології, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.
ФК06	Здатність дотримуватись етики досліджень, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності.

Відповідними програмними результатами навчання є:

ПРН02	Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми соціології державною та іноземною мовами, кваліфіковано відобразити результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях.
ПРН03	Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу соціальних досліджень, наявні соціологічні дані.
ПРН04	Планувати і виконувати прикладні та/або теоретичні дослідження з соціології та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.
ПРН05	Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.
ПРН07	Глибоко розуміти загальні принципи та методи соціально-поведінкових наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері соціології та у викладацькій практиці.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми аспіранти повинні:

знати: основні поняття та принципи методології соціологічного дослідження,

вміти: самостійно реалізовувати соціологічне дослідження з використанням як офлайн, так і онлайн інструментів для вирішення теоретичних та прикладних соціальних проблем.

2. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Методологія емпіричної соціології

Методологія соціологічних досліджень як область знання: можливості пізнання, пізнання соціального світу через співвідношення з теоретичними уявленнями дослідника. Основні напрямки розвитку методології соціологічних досліджень: семіотичний підхід, критичний підхід (неомарксизм), біографічний підхід, дискурс аналіз, візуальний підхід, насичений опис, якісне інтерв'ю, методологія публічності або розширений кейс метод, обґрунтована теорія, змішаний підхід, теорія помилок, етнографічний підхід, еволюційний операціоналізм. Ключові дослідницькі парадигми. Етапи соціального обстеження, методична перспектива. Конфігурація дослідницьких проектів. Методологічний дискурс. Основні аспекти методологічної перспективи.

Тема 2. Методологія web-survey

Методологія онлайн-досліджень. Метод онлайн-опитування: техніки, які застосовуються під час веб-опитувань, можливості і недоліки. Проблеми якості онлайн-опитувань, побудова панелей користувачів для проведення опитувань. Типи питань і техніки шкалювання в онлайн-опитувальнику. Вимоги до питань, до структури і композиції опитувальника.

Програми та онлайн-сервіси для опитувань в інтернеті: огляд ринку онлайн-опитувань, що застосовуються. Огляд і порівняння ряду платформ для проведення онлайн-опитувань на прикладі найбільш популярних програм: LimeSurvey, SurveyMonkey, Qualtrix та ін. Інтерфейс і навігація по програмі, техніка побудови опитувальника, адміністрування опитуванням, можливості перегляду результатів опитування онлайн. Особливості обробки зібраної інформації: експорт даних в формати програм SPSS, ремонт масиву, особливості збереження і роботи з текстовими змінними. Перспективи розвитку онлайн-опитувань і інструментів для їх проведення.

Тема 3. Методологія вимірювання соціальних процесів. Соціальні індикатори та індекси

Соціологічні індекси: від теоретичних концептів до техніки вимірювання. Індекси як агреговані показники. Техніки побудови індексів. Збір даних для побудови індексів. Обчислення індексів. Аналітика з використанням індексів: динаміка і зв'язок з іншими показниками і індексами.

Індекси і глобальні індекси. Використання глобальних індексів при аналізі соціологічної інформації. Дані деяких глобальних індексів: автори, роки спостережень, країни, в яких проводилися спостереження, структура індексу

(категорії і змінні (індикатори), що входять до індексу), основні результати вимірювання індексу, джерела даних. На прикладі деяких глобальних індексів: Глобальний індекс миролюбності (Global Peace Index - GPI), Індекс глобалізації (Globalization Index), Індекс глобалізації KOF (KOF Index of Globalization), Індекс інновацій BSG (BSG Global Innovation Index), Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom - IEF), Індекс глобальних міст (Global Cities Index), Індекс людського розвитку (Human Development Index - HDI), Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index), Індекс щастя на планеті (The Happy Planet Index), Всесвітній індекс свободи преси (Worldwide Press Freedom Index), індекси вимірювання демократії та ін.

Тема 4. Програмне забезпечення в структурі соціологічного дослідження

Місце та роль програмного забезпечення в структурі соціологічного дослідження. Історія розвитку програмного забезпечення аналізу соціологічних даних. Вільне та комерційне програмне забезпечення. Застосування різних видів програмного забезпечення на різних етапах дослідження: Excel, SPSS, OCA та ін. Критерії вибору програмного забезпечення: специфіка даних, наявність необхідних процедур аналізу, фінансові можливості або можливості доступу, сумісність даних.

Новітні тенденції в розвитку програмного забезпечення для аналізу соціологічних даних: звернення до штучного інтелекту. Когнітивна аналітика IBM Watson як новітній засіб аналізу наявної інформації. Система штучного інтелекту IBM Watson, її особливості та можливості застосування з метою аналізу соціологічних даних. Приклад: аналіз особистості на основі дослідження даних соціальних мереж за допомогою когнітивної системи IBM Watson.

Тема 5. Статистичні методи в соціологічних дослідженнях: практичне вирішення найбільш поширених завдань

Соціологічні шкали і формальна адекватність застосування певних статистичних методів.

Стандартизація випадкових величин. Основні розподіли випадкових величин.

Інтервальне оцінювання параметрів та визначення обсягу вибірки.

Методологія перевірки математико-статистичних гіпотез перевірки статистичних гіпотез. Помилки першого і другого роду.

Перевірка гіпотези про відсутність зв'язку між двома ознаками. Перевірка статистичних гіпотез про рівність середніх і про рівність дисперсій. Спрямовані і неспрямовані гіпотези. Перевірка статистичних гіпотез про рівність часток, рівномірність генерального розподілу, рівність нулю коефіцієнта кореляції.

Причини і наслідки в математичній статистиці. Кореляційне відношення.

Тема 6. Методологія структурного моделювання соціальних процесів

Частина I. Вступ до SEM (structural equation modeling - моделювання структурними рівняннями): історія виникнення і експансії SEM; SEM та інші методи: кореляційний, регресійний, факторний і дисперсійно-коваріаційний аналіз; особливості та етапи SEM; формування моделі та її ідентифікація; змінні і

параметри моделі; ідентифікація моделі; оцінка, перевірка узгодженість і корекція моделі; вимоги до даних: нормальний розподіл, проблема колінеарність, пропущені значення, обсяг вибірки.

Частина II. Amos: конфірмаційний факторний аналіз (КФА): інструменти і вікна AMOS; формування апріорно моделі; оцінка апріорно моделі; корекція моделі; результати КФА їх подання і інтерпретація.

Частина III. Структурні моделі: вимірювальна складова і складова шляхів моделі; формування апріорної структурної моделі; оцінка апріорної моделі; корекція моделі; результати структурного моделювання, їх подання і інтерпретація.

Тема 7. Основні технології аналізу даних в рамках якісного підходу

Особливості якісної методології, можливості її застосування та поєднання з кількісними дослідженнями. Особливості збору інформації в якісному дослідженні та основні тактики дослідження. Зв'язок цілей дослідження з техніками аналізу (нарративне структурування, категоризація даних, інтерпретація даних, конденсація даних та еkleктична техніка).

Основні підходи до аналізу фокус-групових та глибинних напівструктурованих інтерв'ю.

Особливості нарративного структурування. Нарративний аналіз. Нарративні біографічні інтерв'ю, історичні, політичні, бізнесові нарративи.

Аналіз якісних даних за допомогою комп'ютерних програм. Програмні продукти для аналізу якісних даних: acculine, answr, Atlas.ti, BEST, CDC EZ-Text, C-I-SAID, ELAN, Ethno, Ethnograph, ethovision, interclipper Professional, INTERACT, INTEXT, Kwalitan, macshapa, maxqda, nvivo, OCS Tools, Qualitative Media Analyzer, Qualrus, Sign Stream, SPSS Text Analytics, Survey Logix, TACT, TAMS Analyzer, CAT, Transana, wordsmith, wordstat, xsight, Concordance, Unitex, Anvil, textpack, Semantic-Knowledge, The Hume machine, General Inquirer, glossanet, Weft QDA, rlsort, hyperresearch, RQDA та ін.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усьо го	у тому числі					Усь ого	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Методологія емпіричної соціології	15	2	0			13						
Тема 2. Методологія web-survey	15	0	2			13						
Тема 3. Методологія вимірювання соціальних процесів. Соціальні індикатори та індекси	17	2	2			13						
Тема 4. Програмне забезпечення в структурі соціологічного дослідження	15	0	2			13						
Тема 5. Статистичні методи в соціологічних дослідженнях: практичне вирішення найбільш поширених завдань	17	2	2			13						
Тема 6. Методологія структурного моделювання соціальних процесів	17	2	2			13						
Тема 7. Основні технології аналізу даних в рамках якісного підходу	24	2	4			18						
Усього годин	120	10	14			96						

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Методологія соціологічних досліджень: перспективи розвитку та базові дослідницькі парадигми	2
2	Тема 2. Порівняння можливостей програм для проведення онлайн-опитувань	2
3	Тема 3. Розрахунок соціальних індексів, аналіз даних із використанням глобальних індексів	2
4	Тема 4. Використання програмного забезпечення в практиці соціологічних досліджень	2
5	Тема 5. Використання статистичних методів в практиці соціологічних досліджень	2
6	Тема 6. Структурне моделювання в соціології (SEM)	2
7	Тема 7. Якісний підхід: сучасні технології аналізу даних	2
	Разом	14

5. Питання до семінарських занять

Тема 1.

Що таке методологія соціологічного дослідження?

Чи можлива класика методології соціологічного дослідження?

Чому не актуалізована класика методології в науковому співтоваристві?

Що таке методична перспектива та методологічна топіка?

Основні методи соціального дослідження за Аланом Брайманом.

Методологічна актуалізація в науковій періодиці. Знайомство з публікаціями, що стосуються методології: тематика публікацій

Тема 2.

Особливості інтерфейсу платформ LimeSurvey, SurveyMonkey, Qualtrix

Конструювання шкал в різних програмах

Організація і проведення опитування за допомогою платформ LimeSurvey, SurveyMonkey, Qualtrix

Обробка даних веб-опитувань, експорт в SPSS, підготовка даних до аналізу.

Тема 3.

Теоретичні засади вимірювання соціальних явищ і процесів.

Формалізм, концептуалізація і операціоналізація понять.

Моделі вивчення латентних змінних.

Розрахунок індексів.

Пошук даних, джерела інформації про глобальні індекси.

Проблеми організації і збору даних для обчислення глобального індексу (на прикладі індексів вимірювання демократії).

Тема 4.

Як можна застосувати різні види програмного забезпечення на різних етапах соціологічного дослідження?

Обговорення критеріїв вибору програмного забезпечення.

Які тенденції в розвитку програмного забезпечення для аналізу соціологічних даних наразі є найбільш актуальними?

Знайомство з аналітичними можливостями IBM Watson.

Тема 5.

Як шкали вимірювання ознак впливають на формальну адекватність застосування певних статистичних методів.

Основні розподіли випадкових величин та їх застосування в аналізі соціологічних даних

Статистичні підходи до визначення обсягу вибірки.

Як соціолог повинен враховувати помилки першого і другого роду: 1) на етапі планування вибірки; 2) на етапі аналізу даних.

Перевірка статистичних гіпотез: вирішення типових завдань.

Тема 6.

Подібності та розбіжності кореляційного, регресійного, факторного, дисперсійно-коваріаційного аналізу та SEM.

Засоби перевірки розподілу на нормальність, засоби вирішення проблеми колінеарності, робота з пропущеними значеннями.

Експлораторний VS конфірматорний факторний аналіз.

Місце та роль структурних моделей в моделюванні соціальних явищ та процесів.

Тема 7.

Дискусія на тему: Дві моделі соціального світу в соціологічному знанні. Фокус інтересу, одиниці аналізу якісної і кількісної методологій. Основні критерії вибору методології. Умови та можливості їх поєднання в одному дослідженні. Чим відрізняються методи збору інформації в якісному та кількісному дослідженні? Як залежать технології аналізу якісних даних від цілей дослідження? Для яких цілей та видів даних застосовуються техніки аналізу конденсації та категоризації? Особливості наративного структурування. В яких випадках є сенс застосовувати комп'ютерні програми для аналізу якісних даних?

6. Теми для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Методогічні фрейми дослідження	12
2	Тема 2. Самостійне знайомство з програмними продуктами для проведення онлайн-опитувань (тих, які не розглядались під час занять).	12
3	Тема 3. Самостійне знайомство з глобальними індексами, які не розглядались під час занять.	12
4	Тема 4. Критерії вибору програмного забезпечення	12
5	Тема 5. Критерії вибору методів аналізу емпіричних даних	12
6	Тема 6. Деякі питання застосування латентно-структурного аналізу	12
7	Тема 7. Наративи та наративний аналіз в соціології.	24
	Разом	96

7. Питання для самостійної роботи

Тема 1. Методологічний дискурс. Методологічна актуалізація в науковій періодиці. Знайомство з публікаціями, що стосуються методології: тематика публікацій, предметна область публікацій, кількість статей у загальному обсязі публікацій (% співвідношення). Зібрати інформацію та зробити кількісно-якісний аналіз даних. Скласти довідку за результатами проведеного дослідження. Методична та методологічна перспективи.

Тема 2.

Самостійне знайомство з одним із програмних продуктів для проведення онлайн-опитувань (тих, які не розглядалися під час занять). Інтерфейс і навігація по програмі, техніка побудови опитувальника, адміністрування опитуванням, можливості перегляду результатів опитування онлайн, особливості обробки зібраної інформації.

Тема 3.

Самостійне знайомство з одним із глобальних індексів, який не розглядався під час занять: автори, роки спостережень, країни, в яких проводилися спостереження, структура індексу (категорії і змінні (індикатори), що входять до індексу), основні результати вимірювання індексу, джерела даних.

Тема 4. Критерії вибору програмного забезпечення.

Тема 5. Критерії вибору методів аналізу емпіричних даних.

Тема 6. Деякі питання застосування латентно-структурного аналізу та роботи з IBM SPSS AMOS: загальні правила проведення досліджень SEM і складання звіту про них, можливості зображення моделі, порівняння SEM та регресійного аналізу: переваги та недоліки, особливості тестування значущості в описі SEM, «випадок Хейвуда», «правила заміни» для еквівалентних моделей.

Тема 7.

Запропонувати тему соціологічного дослідження за якісною методологією (можливо у поєднанні з кількісним дослідженням). Скласти програму такого дослідження та зібрати первинну інформацію із застосуванням одного із методів збору інформації. Обрати відповідну техніку аналізу, проаналізувати дані та скласти письмовий звіт.

8. Контрольна робота

Контрольна робота являє собою написання програми соціологічного дослідження. Така робота включає в себе:

- 1) Формулювання проблемної ситуації, визначення об'єкта й предмета дослідження.
- 2) Визначення мети й постановка задач дослідження.
- 3) Емпірична інтерпретація й операціоналізація основних понять.
- 4) Вибір адекватних видів шкал для виміру виділених ознак.
- 5) Формування гіпотез.
- 6) Обґрунтування вибору того або іншого виду дослідження, методу збору інформації й аналізу даних, вказівка способу обробки результатів, обґрунтувати техніку його проведення, позначити способи визначення вірогідності отриманої інформації, процедури контролю за ходом дослідження
- 7) Опис процедури (дизайну) вибірки: запропонувати тип вибірки; указати її об'єм, перелічити необхідні інформаційні джерела, указуються принципи й процедури відбору вибіркової сукупності.
- 8) Складання бюджету дослідження - ресурсні витрати, необхідні для здійснення дослідження: розрахунок коштів, необхідних для розмноження польових документів і машинної обробки даних, для транспортних витрат і т.п., чисельність співробітників і їхня кваліфікація, включаючи допоміжний персонал.
- 9) Робочий план дослідження: складання таймінгу - поетапно визначити строки проведення роботи, зафіксувати виконавців, визначити строки подання попередніх і підсумкових результатів роботи.

9. Практичне завдання

Практичне завдання виконується у вигляді самостійної аналітичної роботи.

Приклад практичного завдання:

1. Користуючись даними дослідження світових цінностей (The World Values Survey) 6 хвили, запропонуйте власний індекс довіри до науково-технічного прогресу із застосуванням таких змінних (...перелік змінних...). Порівняйте показники довіри до науково-технічного прогресу в Україні та інших країнах Європи або світу (виберіть декілька країн для порівняння, свій вибір слід обґрунтувати). Для виявлення розбіжностей використовуйте статистичні тести. Створіть візуалізацію показників довіри до науково-технічного прогресу в країнах, які були обрані.
2. Як ви вважаєте, чи впливає на розбіжності довіри до науково-технічного прогресу в різних країнах релігія? Користуючись даними дослідження WVS-6, виберіть показники релігійності або залученості населення до релігійного життя. Сформулюйте гіпотезу щодо взаємозв'язку цих ознак із індексом довіри до науково-технічного прогресу. Перевірте цю гіпотезу відповідними методами аналізу даних. Додайте візуалізацію побудованої моделі (якщо доречно). Зробіть змістовні висновки.

10. Методи навчання

Лекції, семінарські заняття, консультації, практичні завдання, самостійна робота. В рамках курсу передбачається написання програми соціологічного дослідження, а також виконання та захист аналітичної роботи. Завдання, які ставляться в рамках семінарських занять та самостійної роботи, а також поточний і підсумковий контроль відтворюють завдання, що постають в реальній дослідницькій практиці.

11. Методи контролю

Контроль за роботою на семінарських заняттях, виконання контрольної роботи, виконання практичного завдання, підсумковий контроль у вигляді іспиту.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

	Робота на семінарах							К/Р	Практ. завд.	Іспит	Разом
	Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7				
Кількість балів	2	2	2	2	2	2	2	20	26	40	100

13. Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

14. Критерії оцінювання

I Усні виступи на семінарах:

- участь у дискусії на семінарі;
- усна доповідь за питаннями до семінару;

Максимальна кількість балів за такі виступи – 2 бали. Максимальна кількість виступів, що можуть бути оціненими протягом семестру – 7 виступів.

Критерії оцінювання участі в дискусії : знання матеріалу теми (поняття, приклади), грамотність, аргументованість, критичне бачення.

Критерії оцінювання усної доповіді: відповідність завданню, знання матеріалу, самостійність, аргументованість, оригінальність.

II Практичне завдання

Практичне завдання являє собою написання аналітичної роботи та має на меті актуалізувати навички роботи з даними (аналіз даних, написання звітів тощо). Таке завдання готується поза аудиторією та презентується усно на іспиті. Максимальна оцінка за виконання практичного завдання – 26 балів.

Критерії оцінювання практичного завдання: відповідність завданню, адекватне застосування понять та методологічних засад, аргументованість, логічність, оригінальність.

III Контрольна робота

Письмова контрольна робота являє собою самостійне написання програми соціологічного дослідження. Максимальна кількість балів за контрольну роботу – 20 балів.

Критерії оцінювання письмових контрольних робіт:

- визначення теми дослідження та обґрунтування її актуальності – 5 балів;
- постановка основного питання дослідження та визначення основних задач – 5 балів;
- визначення та обґрунтування одиниць обстеження (респондентів), методів збору інформації, тактики дослідження – 6 балів;
- визначення теоретичного напрямку, на якому базуватиметься дослідження – 4 бали.

IV Іспит

Іспит складається з двох частин:

1. Теоретична: письмова відповідь на два теоретичних питання (за кожне запитання максимальна оцінка 10 балів, всього 20 балів)

2. Практична: усний захист аналітичної роботи (практичного завдання) (20 балів)

Максимальна оцінка за іспит – 40 балів.

Критерії оцінювання теоретичної частини: логічність викладення матеріалу, вільне оперування поняттями та володіння матеріалом, аргументованість, оригінальність, критичне мислення.

Критерії оцінювання практичної частини: відповідність завданню, адекватне застосування понять та методологічних засад, аргументованість, логічність, оригінальність.

14. Питання до іспиту

1. Методологія соціологічного дослідження. Чи можлива класика методології соціологічного дослідження?
2. Методична перспектива та методологічна топіка.
3. Основні методи соціального дослідження за Аланом Брайманом.
4. Особливості конструювання шкал в різних програмах.
5. Особливості організації і проведення опитування за допомогою платформ LimeSurvey, SurveyMonkey, Qualtrix.
6. Теоретичні засади вимірювання соціальних явищ і процесів.
7. Формалізм, концептуалізація і операціоналізація понять.
8. Моделі вивчення латентних змінних.
9. Проблеми організації і збору даних для обчислення глобального індексу (на прикладі індексів вимірювання якості життя).
10. Основні тенденції в розвитку програмного забезпечення для аналізу соціологічних даних.
11. Основні розподіли випадкових величин та їх застосування в аналізі соціологічних даних.
12. Статистичні підходи до визначення обсягу вибірки.
13. Помилки першого і другого роду та засоби їх запобігання.
14. Подібності та розбіжності кореляційного, регресійного, факторного, дисперсійно-коваріаційного аналізу та SEM.
15. Засоби перевірки розподілу на нормальність, засоби вирішення проблеми колінеарності, робота з пропущеними значеннями.
16. Експлораторний VS конфірматорний факторний аналіз.
17. Місце та роль структурних моделей в моделюванні соціальних явищ та процесів.

15. Рекомендована література

Тема 1. Методологія емпіричної соціології

Базова

1. Адорно Т. Типы и синдромы: Методологический подход (Фрагменты из «Авторитарной личности») // Социологические исследования, 1993, №3., С. 75-85
2. Батыгин, Г.С. Лекции по методологии социологических исследований: Учебник для студентов гуманитарных вузов и аспирантов. 2-е изд. - М.: РУДН, 2008 – 276с.
3. Готлиб А.С. Введение в социологическое исследование: Качественный и количественный подходы. Методология. Исследовательские практики: Учеб. Пособие – М., 2004 – 424 с.
4. Поппер, К. С. Логика научного исследования / Пер. с англ. В.Н. Брюшинкина, А.Л. Никифорова, П.И. Быстрова, Д.Г. Лахути; Под общ. ред. В.Н. Садовского. - М.: Республика, 2004 – 572 с.

5. Цикл лекций социолога Дмитрия Рогозина - "Концептуальные рамки теории метода. Курс лекций по методологии социологического исследования" [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://www.academia.edu/4814861>
6. Grix, J. The foundations of research. – New York: Palgrave Macmillan, 2004.- 224 pages
7. Walliman, N. Your research project: A step-by-step guide for the first-time researcher. 2nd ed. – London: Sage, 2005. – 322 pages
8. Bryman, A. Social research methods. 3rd ed. – Oxford: Oxford University Press, 2008 – 808 pages.

Допоміжна

1. Ядов, В.А. Социологическое исследование: методология, программа, методы. 2 изд., перераб. и доп. – М.: Наука, 1987. – с.
2. Berlin, I. Verification // Philosophy and methodology of the social sciences: 4 vol. set. Vol. 1 / Ed. by M.J. Smith. London: Sage, 2005, P. 34-54
3. Bryman, A. The debate about quantitative and qualitative research: A question of method or epistemology? // Social survey: 4 vol. set. Vol. 1 / Ed. by D. de Vaus. London: Sage, 2002, P. 13-29
4. Clough, P., Nutbrown, C. A student's guide to methodology: Justifying enquiry. 2nd ed. London: Sage, 2007.-224 pages
5. Marsh, C. Problems with surveys: Method or epistemology? // Social survey: 4 vol. set. Vol. 1 / Ed. by D. de Vaus. London: Sage, 2002, P. 93-109
6. Platt, J. Functionalism and the survey: The relation of theory and method // Social survey: 4 vol. set. Vol. 1 / Ed. by D. de Vaus. London: Sage, 2002, P.30-59
7. Popper, K.R. 'A survey of some fundamental problems' and 'On the problem of a theory of scientific method' // Philosophy and methodology of the social sciences: 4 vol. set. Vol. 1 / Ed. by M.J. Smith. London: Sage, 2005, P.123-150

Тема 2. Методологія web-survey

Базова

1. Филиппова Т.В. Интернет как инструмент социологического исследования // Социологические исследования. - 2001. - № 9. - С. 115 - 122.
2. Коротникова Н.В. Методология онлайн-исследований: практика применения // Соціологія в ситуації соціальних невизначеностей: Тези доповідей учасників I Конгресу Соціологічної Асоціації України. - Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. - С. 78.

Допоміжна

1. Залесский П. Измерение Интернет-аудитории методом личных опросов. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: URL: <http://www.comcon-2.com/Publication/web-vektor3.htm>.
2. Филиппова Т.В. Использование Интернет для социологических исследований. // Материалы конференции "Интернет и современное общество". - СПб: Изд-во Санкт-Петербургского университета, 29.10 - 3.12.1999. - С. 41 - 42.
3. Стребков Д.О. Исследование аудитории Интернета: методологические подходы, применяемые в российской практике. [Электронный ресурс]. -Интернет-

- конференция "Социология и Интернет: перспективные направления исследования", 15.11.04 - 18.02.05 - Режим доступа: URL: <http://ecsocman.edu.ru/>.
4. Корытникова Н.В. Применение онлайн-опроса в социологии. [Электронный ресурс]. - Материалы III Всероссийского социологического конгресса. - М.: Институт социологии РАН, Российское общество социологов, 2008 (ISBN 978-6-89697-157-3). - Режим доступа: URL: http://www.isras.ru/abstract_bank/1207056439.pdf.
 5. Жичкина А. О возможностях психологических исследований в сети Интернет. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: URL: <http://flogiston.ru/articles/netpsy/websurvey>.
 6. Фриндте В., Келер Т. Публичное конструирование Я в опосредованном компьютером общении // Гуманитарные исследования Интернета/ под ред. А.Е. Войскунского. - М., 2000. - С. 40 - 54.

Тема 3. Методологія вимірювання соціальних процесів. Соціальні індикатори та індекси

Базова

1. Девятко И. Ф. Диагностическая процедура в социологии. Очерк истории и теории/ И. Ф. Девятко. — М. : Наука, 1993.
2. Осипов Г. В. Методы измерений в социологии/ Г. В. Осипов, Э. П. Андреев. — М. : Наука, 1977.
3. Толстова Ю. Н. Измерение в социологии: курс лекций/ Ю. Н. Толстова. — М. : ИНФРА-М, 1998.

Допоміжна

1. Андреев Э. П. Методы измерения в социологии/ Э. П. Андреев. М., 1977.
2. Девятко И. Ф. Модели объяснения и логика социологического исследования/ И. Ф. Девятко. — М. : ИС РАН, 1996.
3. Девятко И.Ф. Методы социологического исследования; 2-е изд., испр. / И. Ф. Девятко. — М. : Книжный дом "Университет", 2002.
4. Клигер С. А. Шкалирование при сборе и анализе социологической информации/ С. А. Клигер, М. С. Косолапов, Ю. Н. Толстова. — М. : Наука, 1978.
5. Лазарсфельд Пол Ф. Измерение в социологии в кн. Амери-канская социология: Перспективы, проблемы, методы/ Пол Ф. Лазарсфельд. — М. : Прогресс, 1972.
6. Сошникова Л. Методология анализа данных в социологии (введение) : учеб. для вузов/ Л. Сошникова. — М.: NOTA BENE, 1999.
7. Толстова Ю. Н. Роль моделирования в работе социолога: логический аспект/ Ю. Н. Толстова// Социология4М. — 1996. — №7.

Тема 4. Програмне забезпечення в структурі соціологічного дослідження

Базова

1. IBM Watson: Покажи мне свой аккаунт в социальных сетях, и я скажу тебе, кто ты [Электронный ресурс] // GEEKTIMES, 2016. — Режим доступа: <https://geektimes.ru/company/ibm/blog/268888/>

2. Introduction to Watson Analytics Professional [Электронный ресурс] — Режим доступа: <https://community.watsonanalytics.com/watson-analytics-blog/introduction-to-watson-analytics-professional/>
3. Бююль А., Цёфель П. SPSS: Искусство обработки информации. Анализ статистических данных и восстановление скрытых закономерностей: Пер. с нем. / Ахим Бююль, Петр Цёфель – Спб.: «ДиаСофтЮП», 2005. – 608 с.
4. Матрунич А.В. Свободное программное обеспечение в социологических исследованиях / А.В. Матрунич // Социологические методы в современной исследовательской практике: Сборник статей, посвященный памяти первого декана факультета социологии НИУ ВШЭ А. О. Крыштановского. – 2011. – С. 278 –281. — Режим доступа: <https://www.hse.ru/pubs/share/direct/document/67789607>
5. Наследов А. IBM SPSS Statistics 20 и AMOS. Профессиональный статистический анализ данных. Практическое руководство / Наследов А.Д. — СПб: Питер, 2013. — 416 с.
6. Цюхай М.В. Применение информационных технологий в прикладной деятельности социолога : метод. рек. [Электронный ресурс] / М.В. Цюхай. – Гродно : ГрГУ, 2010. – 51 с. – Режим доступа: <http://www.lib.grsu.by/library/data/resources/catalog/149533-299358.pdf>.

Допоміжна

1. Горбачик А.П., Сальнікова С.А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS : навч.-метод. посіб. / А. П. Горбачик, С. А. Сальнікова. – Луцьк: «Вежа», 2008. – 164 с.
2. Когнитивная бизнес-аналитика: Учебник / Под ред. Н.М. Абдикеева. - М.: ИНФРА-М, 2011. - 511 с.
3. Фарахутдинов Ш.Ф., Бушуев А.С. Обработка и анализ данных социологических исследований в пакете SPSS 17.0. Курс лекций : учебное пособие / Ш.Ф.Фарахутдинов, А. С. Бушуев. – Тюмень : ТюмГНГУ, 2011. – 220 с. — Режим доступа: <http://frima.org/soc/INFT/SPSS.pdf>
4. Старостин А. М. Когнитивная аналитика в системе государственного и корпоративного управления : (постановка проблемы) / А. М. Старостин // Научная мысль Кавказа. - 2014. - № 1. - С. 14-17.

Тема 5. Статистичні методи в соціологічних дослідженнях: практичне вирішення найбільш поширених завдань

Базова

1. Математическая статистика для социологов: задачник : учеб. пособие для вузов [Электронный ресурс] / Ю. Н. Толстова, А. А. Куликова, А. В. Рыжова, Б. Г. Юдин ; отв. ред. Ю. Н. Толстова. — М.: Изд. дом Гос. ун-та — Высшей школы экономики, 2010. — 185 с. — Режим доступа: http://www.hse.ru/pubs/share/direct/demo_document/54927114
2. Паніотто В.І., Максименко В.С., Марченко Н.М. Статистичний аналіз соціологічних даних / В. І. Паніотто, В. С. Максименко, Н. М. Харченко. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 269 с.

3. Хили Дж. Статистика: социологические и маркетинговые исследования / Дж. Хили. — СПб.: Питер, 2005. - 638 с.
4. Толстова Ю.Н. Математико-статистические модели в социологии. Учебное пособие для социологов по математической статистике. — М.: Изд. дом ГУ-ВШЭ, 2008. — 244 с.

Допоміжна

1. Гуц А.К., Фролова Ю.В. Математические методы в социологии. Изд. 2. – М.: URSS, 2010. – 216 с.
2. Ечевская О.Г., Лазарева А.Ю., Юськова Д.М. Методы прикладной статистики для социологов / Новосибирский гос. ун-т. - Новосибирск, 2012. - 66 с.
3. Максимов Ю.Д. Математическая статистика: опорный конспект / Максимов Ю.Д. – М. : Проспект, 2015. - 103 с.
4. Копич І. М., Сороківський В. М. Теорія ймовірностей та математична статистика: навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2018. 382с.
5. Семенов В. Е. Анализ и интерпретация данных в социологии : учеб. пособие [Электронный ресурс]/ В. Е. Семенов. – Владимир : Изд-во Владим. гос. ун-та, 2009. – 132 с. – Режим доступа: <http://www.sociologos.ru/upload/File/1160.pdf>.
6. Сидоров М.В.-С. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Теорія ймовірності та математична статистика в соціології» з використанням кредитно-модульної системи організації навчального процесу студентів за спеціальністю 6.030101 «Соціологія». - К.: Факультет соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2016. – 40 с. – Режим доступа: http://www.socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/newsfiles/nmktvims2016_0.pdf
7. Телейко А. Б., Чорней Р. К. Математико-статистичні методи в соціології та психології : Навч. посіб. / А. Б. Телейко, Р. К. Чорней. — К. : МАУП, 2007. — 424 с.—Бібліогр. : с. 411–412.
8. Миркин Б.Г. Введение в анализ данных. Учебник и практикум / Б.Г. Миркин. — М.:Юрайт, 2014. – 174 с.
9. Толстова Ю. Н. Методология социологического исследования: новый подход к пониманию привычного термина // В кн.: Математическое моделирование социальных процессов / Отв. ред.: В. А. Шведовский. Вып. 15. М. : МАКС Пресс, 2013. — С. 188-204.

Тема 6. Методологія структурного моделювання соціальних процесів

Базова

1. Byrne, B. M. Structural Equation Modeling With AMOS: Basic Concepts, Applications, and Programming. 2nd ed. Multivariate applications series. – New York: Taylor & Francis Group, 2010. – 396 p.
2. Наследов А.Д. IBM SPSS Statistics 20 и AMOS. Профессиональный статистический анализ данных. – СПб.: Питер, 2013. – 416 с.

Допоміжна

1. Hoyle R.H. Handbook of Structural Equation Modeling. New York: The Guilford Press, 2012. – 740 p.
2. Kline, R. B. Principles and practice of structural equation modeling. 3rd ed. – New York: The Guilford Press, 2011. – 432 p.

3. Григоренко Е. Л. Применение статистического метода моделирования с помощью линейных структурных уравнений в психологии: за и против // Вопросы психологии. – 1994. – № 4. – С. 108–126.
4. Митина О. В. Моделирование латентных изменений с помощью структурных уравнений // Экспериментальная психология. – 2008. – № 1. – С. 131–148.
5. Митина О. В. Основные идеи и принципы структурного моделирования // Ученые записки кафедры общей психологии МГУ. – 2006. – Вып. 2. – С. 272-296.

Тема 7. Основні технології аналізу даних в рамках якісного підходу

Базова

1. Готлиб А.С. Введение в социологическое исследование: качественный и количественный подходы. Методология. Исследовательские: Учебное пособие. М.: Изд-во Прогресс-Традиция, 2009.
2. Квале С. Исследовательское интервью. М.: Смысл, 2009.
3. Семенова В.В. Качественные методы: Введение в гуманистическую социологию. М.: Добросвет, 1998.
4. Страусс А., Корбин Дж. Основы качественного исследования: обоснованная теория, процедуры и техники. М.: Эдиториал УРСС, 2001
5. И. Штейнберг, Т. Шанин, Е. Ковалев, А. Левинсон;. Качественные методы. Полевые социологические исследования / И. Штейнберг, Т. Шанин, Е. Ковалев, А. Левинсон; под ред. И. Штейнберга. - СПб.: Алетейя, 2009. - 352 с.

Допоміжна

1. Белановский С.А. МЕТОД ФОКУС-ГРУПП.—М.: Издательство Магистр, 1996.-272 с
2. Докторов Б.З. Реклама и опросы общественного мнения в США. История зарождения. Судьбы творцов Центр социального прогнозирования М. 2008.
3. Журавлев В.Ф. Нарративное интервью в биографических исследованиях. // Социология 4 М, 1993-1994, N 3-4, 34-43.
4. Сучасні методики контент-аналізу: навчальний посібник / За заг. ред. Костенко Н., Батаєвої К., Іванова В. Київ: Кондор, 2018. 256 с.
5. Уотсон Р. Этнометодологический анализ текстов и чтения // Социологический журнал. — 2006. — № 1-2.
6. Профатилова Л.Г., Домбровская И.А., Медяник А.П. Конструкт кривой биографического процесса: опыт применения при анализе нарративного интервью.// Методология, теория и практика социологического анализа современного общества. Х.: 2010.
7. Профатилова Л.Г. Возможности использования нарративного анализа в современном политическом дискурсе. // Методология, теория та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Х: 2009.